

Лидија Бошковић

СКУП О ДЕЛУ НИКОЛЕ КОЉЕВИЋА

У Приједору је 9. јула 2000. године, у оквиру фестивала „Кочићева српска сцена” одржан округли сто са темом „Портрет ствараоца Николе Кољевића”. Иницијатива за скуп потекла је од „формалних и неформалних студената” професора Кољевића, како се духовито изразио директор приједорског позоришта, Ранко Поповић. Он и Раде Симовић, директор *Срна фестa*, иначе „формални” ученици Николе Кољевића, поднели су највећи терет организације округлог стола. Он је окупио једанаест учесника различитих образовних профила и занимања које је спајало пријатељство са Николом Кољевићем, као и познавање и поштовање његовог стваралаштва.

Због превисоке температуре која је, поред осталог, условила да неки од планираних учесника изостану, концепција округлог стола унеколико је модификована, па су говорници саопштили основне поставке својих радова или су прочитали само одломке из реферата, а даљи разговор о делу Николе Кољевића настављен је у неформалном облику.

Рефератима је обухваћен целокупан рад професора Кољевића, његова делатност критичара, теоретичара, драматурга, преводиоца и публицисте, али је расветљен и мање познат део његовог уметничког стваралаштва. Поред тога, готово сви говорници указивали су на енергичну и инспиративну личност Николе Кољевића, као и на његово залагање за проучавање српске културе и очување српске нације.

Скуп је отворио Ранко Поповић, захваљујући се породици Кољевић која се одазвала позиву да присуствује овом скупу, а затим је прочитао део биографије Николе Кољевића, коју су за књигу *500 знаменитих Срба* приредили његова супруга, Милица Кољевић, и Драган Недељковић. Потом је прочитао и део из приложеног текста Драгана Недељковића, који је, у поређењу са осталим радовима овог скупа, написан из јединствене перспекти-

ве професора чији је даровити ђак био Никола Кољевић, за разлику од већине осталих текстова, који су о Кољевићу говорили као о учитељу, или, бар, као о особи од које се учило.

Недељковић је указао на Кољевићеву оријентацију на енглеску књижевност и англоамеричку нову критику и тиме отворио два од проблема који су даље разматрани на скупу.

Кољевићем као критичарем и теоретичарем, а нова критика подразумева и теорију књижевности, бавили су се, пре свега, Слободан Ракитић, Јован Делић и Давор Милићевић, мада се овај аспект Кољевићевог рада, с обзиром на то да је ово било његово основно интересовање, провлачио кроз радове готово свих учесника округлог стола.

Ракитић, Делић и Милићевић су указали на специфичан начин за који се у интерпретацији текста залагао Никола Кољевић, а који је сам називао „контекстуалном критиком”. Он је, следећи елиотовску концепцију комуникације дела са традицијом, богатио овај приступ идејом о превладавању „просторног и временског провинцијализма”, односно, ставом да је потребно формирати просторно и временски широк сплет односа са којим конкретно делио успоставља дијалог.

Поред тога, указано је и на повезаност теорије књижевности и књижевне критике у Кољевићевој концепцији тумачења текста. Како је Јован Делић приметио, за Николу Кољевића методологија није нешто априорно, што се дословно и схоластички примењује на уметничка дела, већ само алат којим се обрађује првотни доживљај, односно, она је само мрежа идеја у функцији тумачења, а не нешто примарно и по себи довољно. Говорећи о сличној ствари, Давор Милићевић је сликовито рекао да Никола Кољевић није био ухваћен у „замку обожавања метода”.

Конкретним критичким текстовима професора Кољевића бавили су се Симиша Јелушић и Радмила Настић. Они су говорили о Кољевићевом тумачењу Шекспирових дела.

Јелушић је у свом излагању указао на психолошку анализу Хамлетовог лика, која је отклон од Едиповог комплекса и не кореспондира са фројдовском психоаналитичком теоријом. Поред тога, он се бавио питањем актуализованог проблема смисла у Кољевићевој интерпретацији, који је отворио пут ка изналажењу апсурда у Шекспировом делу. Наиме, Хамлетова почетна радикална сумња у сопствену мисаоност доводи до тоталне релативизације вредности и смисла промишљања и умовања, а по Камију „не веровати у дубоки смисао ствари, својство је апсурдног човека”.

Другим аспектом Кољевићевог тумачења Шекспира бавила се Радмила Настић. Она је говорила о појму трагичног и идеологији освете како је у „Хамлету” видео Никола Кољевић, притом указавши на Кољевићево залагање за шекспировски тип трагедије, у коме трагично произлази из акције, као и на његову борбу против постмодерног мишљења да је трагедија данас немогућа.

Овај део излагања кореспондирао је са текстом Предрага Лазаревића у коме се он бави тумачењем Кољевићеве драме *Вечера пред њуј*. Ова драма, коју Лазаревић дефинише као апсурдну и експресионистичку, садржи и елементе (шекспировског) трагичног, па је зато и најнепосреднији облик Кољевићеве борбе против смрти трагедије. У њој се говори о људима којима је сужен простор за акцију и који су, услед тога, постали трагични јунаци. Њима је остављена могућност избора, али између алтернатива од којих ни једна није права.

Драму је у сарајевском *Малом позоришту* режирао сам Кољевић, међутим, она је брзо скинута са репертоара. Неочекивано лошу рецепцију код публике и критике Бранко Брђанин је у свом раду објаснио историјским контекстом, односно идеолошком критиком анонимних студената економског и правног факултета, али и чињеницом да је Никола Кољевић, одбацујући канон, посегао за новим вредностима и поступцима, што је у почетку схваћено као незнање и непрецизност.

Још једном мало изучаваном облашћу стваралаштва Николе Кољевића бавио се Бранко Милановић. Он је, говорећи о публицистичкој делатности професора Кољевића и ангажовању у *Пућевима* и *Коријену*, скренуо пажњу на његове, готово непознате радове — преводе двеју песама са француског, Аполинерове „Зоне” и Верленовог „Интимног сна”, као и трију есеја Жиде, Тејта и Дејвиса, али и на четири занемарена Кољевићева есеја, предговор за Форстерове *Видове романа*, приказ позоришне сцене Бања Луке, као и један текст о његовом музичком учитељу Владу Милошевићу. Овим је Бранко Милановић дао значајан прилог за формирање библиографије Николе Кољевића.

На *Оштрабинске шеме* Николе Кољевића и залагање за спас српског народа осврнуо се Неђо Шиповац, мада је ову проблематику антиципирао Слободан Ракитић говорећи о „српској националној линији” као златној етичкој и естетичкој нити целокупног Кољевићевог стваралаштва. Такође, Давор Милићевић је указао на присуство и значај православних тема у делу Николе Кољевића, које су од српских националних тешко одвојиве.

Из сасвим специфичног угла живот и дело Николе Кољевића приказао је његов син, Срђан Кољевић, асистент на катедри за драматургију на ФДУ. Он је навео неколико примера у којима су познаници Николе Кољевића ово познанство сматрали као нешто што их одређује, као и неколике случајеве где је „споредно” стваралаштво професора Кољевића (ТВ емисија о Дису, или дипломски испит на катедри за општу књижевност, на пример) неким од њих било инспирација за даљи рад.

И поред овако широког спектра дела Николе Кољевића о којем се на скупу с поштовањем говорило, можда је најаутентичнију похвалу Кољевићу одао песник Ђорђе Сладоје, говорећи о његовом утицају на српску поезију. Он је истакао да су многи песници под утицајем дела Николе Кољевића поново успоставили већ покидане везе са националном историјом и сопственом културном традицијом. Сладоје је, такође, изјавивши да му је Кољевићев есеј о његовој поезији „показао да писање песама и није тако узалудно како му се у часовима клонућа чини”, указао на начин на који је Никола Кољевић својим радовима песницима пружао подршку у њиховом уметничком стварању.

Последњи говорник био је Светозар Кољевић, који се у име породице захвалио организаторима и учесницима скупа што су омогућили да се на овај начин укаже на обим и значај дела Николе Кољевића. Он је, уз то, као основну вредност целокупног стваралаштва свог брата, истакао рад на културном идентитету и орођавању, неговању и препорођавању традиције јер „наша судбина зависи од наше културе, начина на који се поздрављамо, слушамо, препиремо, па чак и мрзимо, начина на који у нешто верујемо”.

Затварајући скуп, Ранко Поповић је најавио и излазак књиге која ће садржати реферате са округлог стола „Портрет ствараоца Николе Кољевића”, као и приложене радове (за сада Радомира Путника, Луке Шекаре и Радована Вучковића) о овом српском научнику и ствараоцу.